

PAPER DETAILS

TITLE: GLOBAL GENDER GAP REPORT 2022: TÜRKİYE, LETONYA VE İZLANDA`DA
KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ESİTSİZLİĞİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

AUTHORS: Salih TUTAR,Muhammed KALAYCI

PAGES: 18-44

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3117025>

GLOBAL GENDER GAP REPORT 2022: TÜRKİYE, LETONYA VE İZLANDA'DA KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

SALİH TUTAR

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Türkiye

salihtutar@subu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-1248-6234>

MUHAMMED KALAYCI

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Türkiye

muhammedkalayci@subu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7728-4641>

ÖZET

Global Gender Gap Report, Dünya Ekonomik Forumu tarafından 2006 yılından beri yıllık olarak yayınlanan bir rapordur ve son olarak 2022 yılında 146 ülkeye ilişkin bilgiler raporlanmıştır. Bu raporun amacı, dünya genelinde kadınların karşılaştığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekmek, bu eşitsizliğin sebeplerini analiz etmek ve bu konuda yapılacak çalışmalara rehberlik etmek için verileri ve analizleri sunmaktır. Bu çalışmada, raporda yer alan Türkiye, Letonya ve İzlanda arasındaki farklılıklara odaklanarak, kadınların iş gücüne katılımı, liderlik rolleri, maaş eşitsizliği ve diğer kategorilerde karşılaştırmalı bir analiz sunulmuştur. Her ülkenin kendine özgü zorlukları ve fırsatları vardır, bu nedenle her ülkenin cinsiyet eşitsizliği konusunda önceliklerini belirlemesi ve buna göre politikalar geliştirmesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet Eşitliği, Cinsiyet Raporu, Hofstede Kültür Teorisi

Makalenin geliş tarihi: 02/05/2023 - Makalenin kabul tarihi: 16/05/2023
10.17932/IAU.AIT.2015.012/ait_v09i1002

GLOBAL GENDER GAP REPORT 2022: AN ASSESSMENT ON GENDER INEQUALITY OF WOMEN IN TURKEY, LATVIA AND ICELAND

ABSTRACT

The Global Gender Gap Report is a report published annually by the World Economic Forum since 2006, and lastly in 2022, information on 146 countries was reported. The purpose of this report is to draw attention to the gender inequality faced by women around the world, to analyze the causes of this inequality and to present data and analyzes to guide studies on this subject. In this study, a comparative analysis of women's labor force participation, leadership roles, salary inequality and other categories is presented, focusing on the differences between Turkey, Latvia and Iceland in the report. Each country has its own unique challenges and opportunities, so it is important for each country to prioritize gender equality and develop policies accordingly.

Keywords: Gender, Gender Equality, Gender Report, Hofstede Culture Theory

Giriş

Toplum tarafından insanların cinsiyetlerine göre sınıflandırılmış roller, davranışlar ve nitelikler toplumsal cinsiyet olarak ifade edilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin hayatın her alanında eşit fırsatlara sahip olmasıdır (İnsan Hakları Sözlüğü, 2021). İnsanların cinsiyetlerinden kaynaklanan eşitsizliklerin neler olduğunu belirlemek, nelerden kaynaklandığını tespit etmek ve bu kaynakların önüne geçilmesini sağlamak için sistematik bir şekilde veri toplamak gerekmektedir (Özcan, 2021).

Toplumlarda yaşanan cinsiyet eşitsizliğini ölçme ve sonuçların raporlandığı kaynaklardan biri Dünya Ekonomik Formu tarafından 2006 yılından beri hazırlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi'dir. Söz konusu rapor toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik gelişmeleri takip etmek ve ülkeleri karşılaştırmak amacıyla konuyla ilgili ekonomik katılım ve fırsatlar, eğitime katılım, sağlık ve hayatta kalma ile politik güçlenme boyutlarıyla konuyu ele almaktadır. Rapor liderlere, politika yapıcılara, sivil toplum örgütlerine ve işverenlere cinsiyet eşitsizliği ile ilgili olarak sürdürülebilir ve sağlam bir iyileştirme sağlamak için, politikaların ve uygulamaların ana hedefi olarak görülmesini hedefleyen bir eylem çağrısı olması amacıyla hazırlanmaktadır. Sürdürülebilir iyileştirmeler yaratmak ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmak için küresel anlamda, koordineli olarak kapsamlı bir biçimde eylem planları hazırlanmalı ve harekete geçilmelidir. Söz konusu eylemin ilk adımı ise cinsiyet eşitsizliğine yönelik gelişmelerin sürekli olarak takip edilmesi ve raporlanmasıdır (WEF, 2022).

Dünya Ekonomik Formu tarafından hazırlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi son olarak 2022 yılında 146 ülkeyi karşılaştıracak şekilde hazırlanmıştır. Rapora göre 2022 yılında küresel anlamda artan yaşam maliyetleri, pandeminin devam eden etkileri ve iklim acil durumu gibi küresel problemler cinsiyet eşitliğine yönelik gelişmeleri yavaşlatmıştır. Son on yıl içinde kadın çalışan sayısı sürekli artmış, liderlik pozisyonlarında daha fazla yer sahibi olmuştur. Ancak küresel ekonomik ve politik problemler nedeniyle 2022 yılında toplumsal beklentiler, işverenlerin politikaları, yasal ortam ve bakım altyapısı gibi unsurlar nedeniyle toplumsal cinsiyet eşitliğine gerileme ve yavaşlamalar yaşanmıştır (WEF, 2022).

Bu çalışmanın amacı 2022 yılında yayınlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'ndan hareketle Türkiye, Letonya ve İzlanda'ya ilişkin verileri

incelemek ve karşılaştırmaktır. Letonya ve İzlanda'nın çalışmaya dâhil edilmesinin nedeni ise İzlanda'nın endeksteki en yüksek sıralamaya sahip ülke olması iken Letonya'nın gerek toplum içindeki kadın nüfusu oranı gerekse istihdam edilen kadın çalışan oranı açısından lider ülke olmasıdır. Çalışmaya dahil edilen İzlanda ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en düşük olduğu ülkedeki veriler karşılaştırılarak ne gibi adımlar atılması gerektiğine yönelik açıklamalarda bulunulacaktır. Letonya'ya ait verilerin değerlendirilmesi ise Letonya'da toplum içinde veya işgücü piyasasında kadın oranının yüksek olmasının toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerindeki etkilerine yönelik bulgular tartışılacaktır. Bu kapsamda çalışmada öncelikle toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramları açıklanacak, sonrasında Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi hakkında bilgiler verilerek 2022 yılında hazırlanan rapor sonuçları hakkında genel bilgilendirmeler yapılacaktır. Devam eden bölümde ise Türkiye, İzlanda ve Letonya'ya ait veriler sunularak, karşılaştırmalar ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

1. Toplumsal Cinsiyet Ve Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu

1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Cinsiyet kavramı ile toplumsal cinsiyet kavramı arasındaki temel fark şu şekilde açıklanabilmektedir: cinsiyet, biyolojik farklılıklara dayanırken toplumsal cinsiyet, toplum arasındaki kişilerin cinsiyetleri doğrultusunda yüklenen rol ve sorumluluklara dayanmaktadır (Özaydınlık, 2014: 80). Toplumsal cinsiyet, içinde bulunan toplumun eğitim seviyesi, gelir seviyesi, kültürü ve dini inanışları gibi birçok unsura bağlı olarak şekillenmekle birlikte süreç itibarıyla toplumun yaşadığı değişimlere paralel olarak değişebilen esnek bir yapıya sahiptir (Güneş, 2020). Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı ise kişilerin cinsiyetlerinden bağımsız bir şekilde seçme ve seçilme, hak ve özgürlükler, eğitim, sağlık, medeni ilişkiler, işgücü, siyaset gibi yaşamın her alanında eşit katılım ve fırsatlara sahip olmasıdır (Kaya, 2013: 1). Birleşmiş Milletler ise toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramını kadınların temel hizmetlere, fırsatlara ve kaynaklara erkeklerle eşit düzeyde erişememesi, siyasette ve işgücü piyasasında erkeklere nazaran daha düşük seviyede yer almalarıyla ve maruz kaldıkları şiddetle ilişkilendirmiştir (UNDP, 2002:8).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği arttıkça kadınların refah seviyeleri ve sahip oldukları potansiyel yeteneklerini gün yüzüne çıkarma imkânları azalmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği insani bir hak olmasının yanı sıra ülkelerin veya toplumların kalkınmasında, modernleşmesinde ve sürdürülebilir bir ekonomiye sahip olabilmelerinde oldukça önemlidir (OECD, 2018, s. 3-5). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği az gelişmiş ülkelerde daha belirgin olarak görülmesinin yanı sıra gelişmiş ülkelerde de söz konusu eşitlik tam anlamıyla sağlanabilmiş değildir. Bu sebeple kamu kurumları, Birleşmiş Milletler, sivil toplum örgütleri, politikacılar ve akademisyenler konuyla ilgili raporlar hazırlamakta, kararlar almakta ve önerilerde bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalardan bazıları toplumsal cinsiyet eşitsizliğini etkileyen parametreleri belirlemek ve ölçmek amacıyla araç geliştirmeye yöneliktir (Ayabakan, 2022). Dünya Ekonomik Formu tarafından hazırlanan Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu (Global Gender Gap Report) da bu doğrultuda hazırlanmaktadır.

1.2. Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu (Global Gender Gap Report)

Global Gender Gap Report, Dünya Ekonomik Forumu tarafından 2006 yılından beri yıllık olarak yayınlanan bir rapordur ve son olarak 2022 yılında 146 ülkeye ilişkin bilgiler raporlanmıştır. Bu raporun amacı, dünya genelinde kadınların karşılaştığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekmek, bu eşitsizliğin sebeplerini analiz etmek ve bu konuda yapılacak çalışmalara rehberlik etmek için verileri ve analizleri sunmaktır. Rapor, kadınların iş gücüne katılımı, liderlik rolleri, eğitim ve sağlık gibi konuları ele alır. Ayrıca maaş eşitsizliği, kadınların siyasi temsiline yetersizliği, cinsiyet temelli şiddet ve diğer toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini de analiz eder. Rapor, dünya genelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği için farkındalık yaratmak ve politika yapımcılar, iş dünyası liderleri ve sivil toplum örgütleri gibi ilgili paydaşlara bu konuda harekete geçme çağrısı yapmaktır.

Tablo 1: Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu'nun boyutları ve göstergeleri

Boyut	Gösterge	İfade	Kaynak
-------	----------	-------	--------

Ekonomik Katılım ve Fırsat	İşgücüne Katılım Oranı	%	Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), ILOSTAT veri tabanı
	Benzeri işleri için eşit eşitliği	1-7 (en iyi)	Dünya Ekonomik Forumu, Yönetici Görüşü Anketi (EOS)
	Tahmini kazanılan gelir	1000 \$	Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), ILOSTAT veri tabanı (erişim Mart 2022): Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Ekonomik Görünümü (Ekim 2020): Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanı (erişim Mart 2022)
	Milletvekilleri, üst düzey yetkililer ve yöneticiler oranı	%	Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), ILOSTAT veri tabanı (Mart 2022)
	Profesyonel ve teknik çalışanlar oranı	%	Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), ILOSTAT veri tabanı (Mart 2022)
Eğitimsel Kazanımlar	Okuma Yazma oranı	%	UNESCO, UIS.Stat Eğitim istatistikleri veri portalı. Mevcut olmadığında, veriler en son yıl 2012 ile 2022 arasında mevcut olan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Raporlarından alınmıştır.
	İlköğretime kayıt oranı	%	UNESCO, UIS.Stat Eğitim istatistikleri veri portalı
	Ortaöğretime kayıt oranı	%	UNESCO, UIS.Stat Eğitim istatistikleri veri portalı
	Yükseköğretime kayıt oranı	%	UNESCO, UIS.Stat Eğitim istatistikleri veri portalı

Sağlık ve Hayatta Kalma	Doğumda cinsiyet oranı	%	Dünya Bankası, Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanı
	Sağlıklı yaşam beklentisi	%	Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Küresel Sağlık Gözlemevi veri tabanı
Politik Güçlendirme	Parlamentodaki/meclisteki kadınların oranı	%	Parlamentolar Arası Birlik
	Bakanlık pozisyonundaki kadınların oranı	%	Parlamentolar Arası Birlik
	Kadın/erkek devlet başkanı olan yıllar	Son 50 yıl	Dünya Ekonomik Forumu'nun hesaplamaları

Kaynak: WEF (2022). Global Gender Gap Report 2022. Benchmarking Gender Gaps: Findings from the Global Gender Gap Index

Global Gender Gap Report, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ölçmek için çeşitli göstergeler kullanır. Bu göstergeler, kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında dezavantajlı olduğu alanları belirlemek için kullanılır. Raporun dört temel alanı şunlardır (WEF, 2022):

1. Ekonomik Katılım ve Fırsat Eşitliği: Bu alan, kadınların işgücüne katılımı, işe alınma ve terfi edebilme olasılıkları, maaş eşitsizliği, profesyonel rollerde temsil oranı ve işteki cinsiyet eşitliği gibi konuları ele alır. İş gücüne katılımı ölçmek için, çalışan kadınların oranı kullanılır. İşteki cinsiyet eşitliğini ölçmek için, kadınların ve erkeklerin aynı işte aynı ücreti alıp almadıkları gibi faktörler de dikkate alınır.

2. Eğitim: Bu alan, kadınların okuryazarlık oranı, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversiteye katılım oranı, cinsiyetler arasındaki okuryazarlık farkları, cinsiyet eşitliği hakkında farkındalık seviyeleri gibi konuları ele alır.

3. Sağlık ve Hayatta Kalma: Bu alan, kadınların ve erkeklerin yaşam beklentisi, doğum öncesi ve sonrası bakım, cinsel sağlık hizmetleri ve diğer sağlık göstergelerini kapsar. Sağlık ve hayatta kalma alanındaki göstergeler arasında doğum öncesi ve sonrası ölüm oranları, sağlık

hizmetlerine erişimdeki cinsiyet eşitsizliği ve HIV/AIDS gibi cinsiyetle ilişkili hastalıklar yer alabilir.

4. Siyasi Katılım ve Temsiliyet: Bu alan, kadınların siyasi liderlik rollerinde temsil oranı, seçimlerde oy kullanma oranı ve kadınların hükümetteki pozisyonları gibi konuları ele alır. Siyasi katılım ve temsiliyetin ölçüsü, kadınların erkeklerle karşılaştırıldığında seçimlerde oy kullanma oranı ve kadınların hükümetteki pozisyonları gibi faktörlere dayanabilir.

Global Gender Gap Report verileri, Dünya Ekonomik Forumu tarafından düzenlenen anketler, kamu verileri, uluslararası kuruluşların verileri ve diğer kaynaklardan elde edilir. Örneğin, işgücüne katılımı ölçmek için, her ülke hükümeti tarafından yayınlanan resmi istihdam verileri kullanılmaktadır. Okuryazarlık oranları, hükümetlerin ve uluslararası kuruluşların yayınladığı resmi verilerden elde edilmektedir. Sağlık verileri, Dünya Sağlık Örgütü veya diğer sağlık kuruluşları tarafından sağlanmaktadır. Siyasi temsiliyet verileri, seçim sonuçları ve hükümetlerin veya diğer kuruluşların yayınladığı resmi veriler gibi kaynaklardan elde edilmektedir (Hausmann vd., 2006: 4). Verilerin güvenilirliği için, rapor için kullanılan veriler çoğunlukla doğrulanabilir, güvenilir kaynaklardan alınmaktadır (WEF, 2022).

Verilerin analiz edilmesinde ve hesaplamaların gerçekleştirilmesinde ilk olarak işgücüne katılım oranı, eğitime katılım oranı, bakanlık pozisyonundaki kadın oranı gibi oranlar yüzdesel olarak hesaplanmaktadır. Sağlık göstergesi dışındaki göstergeler için standart sapma ve ağırlıklı ortalama yöntemleriyle alt endeks puanları hesaplanarak 0-1 aralığında bir değerle ifade edilmektedir. Söz konusu alt endeks değerleri 1'e yaklaştıkça toplumsal eşitlik seviyesi de artmaktadır. Tüm hesaplamalar gerçekleştirildikten sonra ülkeler cinsiyet eşitliğine uzaklıklarına göre sıralanmaktadır (Haynes, 2021).

Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından geliştirilen metodolojiyi izlemektedir. Ülkedeki kişi başına düşen GSYH'sini dikkate alarak gerçekleştirilen hesaplamalarda erkeklerin kazandığı gelire göre kadınların kazandığı ortalama gelir hesaplanmaktadır. Rapor, küresel olarak artan gelir seviyesini hesaba katmak için 2018 baskısından itibaren kişi başına maksimum gelir değeri sınırlandırılmaktadır. Rapordaki doğum göstergelerindeki cinsiyet oranı

için Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü'nün Dünya Nüfus Beklentileri raporunu kullanmaktadır (WEF, 2022).

Sağlık göstergeleri dışındaki tüm göstergeler için eşitlik kriteri eşit sayıda kadın ve erkek olduğunu ifade eden 1 olarak kabul edilmektedir. Doğumda cinsiyet oranında eşitlik kriteri 0,944,5 olarak belirlenir ve sağlıklı yaşam beklentisi durumunda eşitlik kriteri, kadınların doğal olarak erkeklerden daha uzun yaşama eğiliminde olduğu gerçeğini yakalamak için 1,06 olarak belirlenmiştir (Klasen ve Wink, 2003). Bu nedenle, ortalama olarak kadınların erkeklerden beş yıl daha uzun yaşaması durumunda eşitlik sağlanmış olarak kabul edilir. Bu oran, UNDP'nin kadınlar için maksimum yaş olarak 87,5 ve erkekler için maksimum yaş olarak 82,5 yılını kullanan Cinsiyete Bağlı Kalkınma Endeksi'nde kullanılan standartlara dayanmaktadır (WEF, 2022)

Verilerin her biri için eşitlik ölçütlerinde kısaltılması, kadınlar ve erkekler arasında eşitliğe ulaşan ve kadınların erkekleri geride bıraktığı bir ülkeye aynı puanı verir. Seçilen derecelendirme ölçeği türü, endeksin kadınların güçlenmesini mi yoksa toplumsal cinsiyet eşitliğini mi ifade edeceğini belirler. Cinsiyet farkını hesaplamak için ilk çalışma 2005 yılında Dünya Ekonomik Forumu tarafından yapılmıştır. (Lopez-Claros ve Zahidi, 2005). Kadınların güçlendirilmesini yakalamaya çalışan 2005 endeksi, en yüksek puanın kadınlar lehine en büyük farka sahip ülkeye atandığı bir ölçek kullanılmıştır. Eğitimde Kazanım alt indeks puanının hesaplanmasında 'Ortaöğretimde Net Kayıt Oranı' (NER) göstergesi kullanılmıştır. Kadınların erkeklere NER oranı, ekonomilerin orta öğretim için resmi yaş grubundaki nüfus için orta öğretime erişimde cinsiyet eşitsizliğine ilişkin bir gösterge sağlamıştır (UIS, 2020).

1.3. 2022 Yılı Küresel Sonuçları

Dünya Ekonomik Formu tarafından hazırlanan 2022 yılı Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporuna göre küresel anlamda cinsiyet eşitsizliği %68,1 oranında gerçekleşmiştir. Geçmiş yıl verilerine bakılarak mevcut ilerleme veya iyileştirme hızıyla cinsiyet eşitliğinde tam pariteye 132 yıl sonra ulaşılabacaktır.

2022 yılındaki rapora dâhil edilen 146 ülkede sağlık ve hayatta kalma boyutunda cinsiyet farkı %95,8; Eğitime katılım %94,4; ekonomiye katılım ve fırsat %60,3 ve Politik güçlendirme %22 oranında gerçekleşmiştir.

Henüz hiçbir ülkede tam cinsiyet eşitliğine ulaşamamış olsa da küresel anlamda ilk 10 ekonomi cinsiyet eşitsizliğini en az %80 seviyesine getirmiştir. İzlanda %90,8 ile küresel sıralamada lider konumundadır. İzlanda'yı %86,2 ile Finlandiya; %84,5 ile Norveç takip etmektedir. Nikaragua (%81,7) ve Almanya (%80,1) ile 2022 yılında ilk on ülke arasına girerken Litvanya (%79,9) ve İsviçre (%79,5) ile ilk on içindeki yerlerini kaybetmiştir. Aşağıdaki tabloda Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde en yüksek puana sahip ülkeler gösterilmiştir.

Tablo 2: 2022 Yılı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanı En Yüksek Ülkeler

Sıra	Ülke	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Puanı
1	İzlanda	90,8
2	Finlandiya	86,2
3	Norveç	84,5
4	Yeni Zelanda	84,1
5	İsviçre	82,2
6	Ruanda	81,7
7	Nikaragua	81
8	Namibya	80,7
9	İrlanda	80,4
10	Almanya	80,1

Kaynak: World Economic Forum, Global Gender Gap Index, 2022

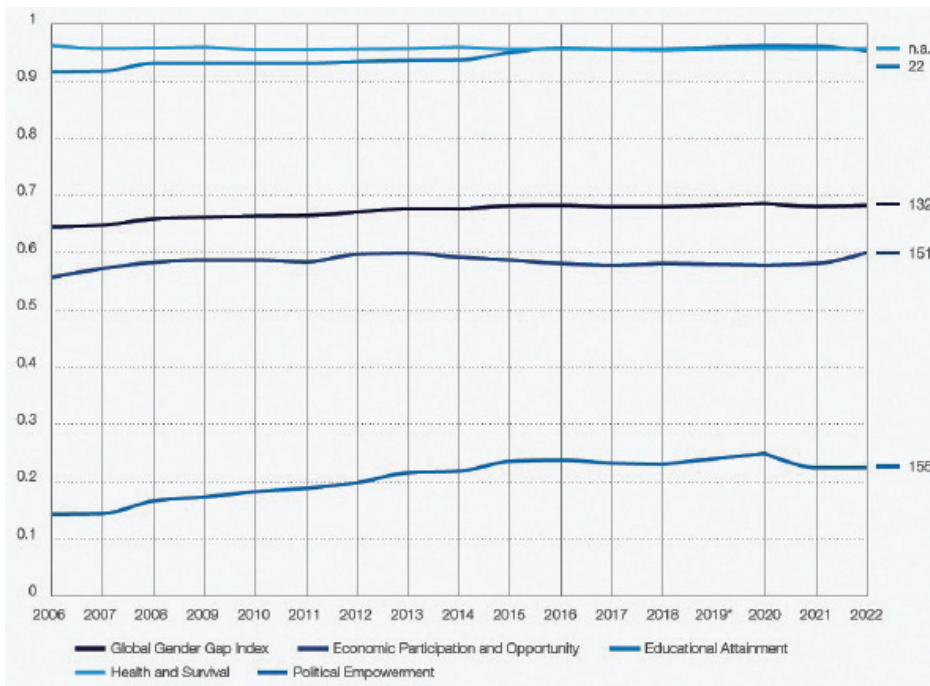
Rapora dâhil edilen 146 ülkeden 102'sine ait veriler 2006 yılından itibaren hesaplandığından konuyla ilgili genellemeler ve öngörüler bu ülkelerden hareketle gerçekleştirilmektedir. 102 ülkeye ait 16 yıllık veri setine bakıldığında mevcut ilerleme hızıyla toplumsal cinsiyet eşitliği Politik Güçlendirme boyutu için 155 yıl, Ekonomik katılım ve fırsat boyutu için 151 yıl, Eğitimsel Kazanımlar boyutu için ise 22 yıl sonra sağlanabilecektir. Sağlık ve hayatta kalma boyutunda küresel anlamda eşitliğe doğru ilerleme durduğu için eşitliğin ne zaman sağlanacağına yönelik belirsizlik devam ediyor.

2021 ve 2022 yılında hazırlanan raporlar küresel anlamda incelendiğinde küresel cinsiyet eşitliği puanı %67,9'dan %68,1'e yükseldiği görülmektedir. Ekonomik Katılım ve Fırsat boyutu %58,7'den %60,3'e yükseldi, Sağlık ve

hayatta kalma boyutu %95,7'den %95,8'e yükseldi, Eğitimsel kazanımlar boyutu %95,2'den %94,4'e düştü ve Politik güçlendirme boyutu ise %22 ile aynı kalmıştır.

2006 yılından itibaren endekste yer alan 102 ülkeye ait verilerden hareketle endekste gelişmeler analiz edildiğinde genel olarak dört alt boyutun üçünde cinsiyet eşitliğine yönelik ilerleme kaydedildiği görülmektedir. Raporun yayınlandığı ilk günden bu güne kadar geçen 16 yıllık süre içerisinde her alt boyut farklı dönemlerde farklı eğilimler sergilemiştir. Ekonomik Katılım ve Fırsat boyutu 2006-2013 yılları arasında artarken 2013-2017 yılları arasında düşüş yaşamıştır. Eğitimsel Kazanımlar boyutu ise 2008-2015 yılları arasında eşitliğe doğru istikrarlı bir şekilde ilerlemiştir. Sağlık ve Hayatta Kalma boyutu zaman içerisinde çok az değişiklik sergilemiştir. Politik Güçlendirme boyutu ise 2006-2016 yılları arasında önemli ilerlemeler kaydetse de 2019 yılında zirveyi görerek düşüş yaşamıştır.

Şekil 1: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Alt Boyutları Değişimi (2006-2022)

Kaynak: World Economic Forum, Global Gender Gap Index, 2022

2022 ve 2021 yılında örnekleme dahil edilen 146 ülkeye ait verilerden hareketle alt boyutlar karşılaştırıldığında ise Ekonomik katılım ve fırsat boyutu %58,7'den %60,3'e yükselmiş, Sağlık ve Hayatta kalma boyutu %95,7'den %95,8'e yükselmiş, Eğitimsel kazanımlar boyutu %95,2'den %94,4'e düşmüş ve Politik güçlendirme boyutu ise %22 ile aynı kalmıştır.

Cinsiyete eşitliğine yönelik ilerleme 2022 yılı itibariyle çoğu ülkede durmuştur. 2022 ve 2021 yılında örnekleme dahil edilen 146 ülkenin sadece 30'unda cinsiyet eşitliği konusunda en azından %1 oranında ilerleme kaydetmiştir. 57 ülkede ise 0 ile %1 arasında bir ilerleme kaydetmiştir. 12 ülkede %1'den fazla gerileme görülürken, 46 ülkede 0 ile %1 aralığında bir gerileme yaşanmıştır. Türkiye'de ise 0,001 oranında artış gözlemlenerek %63,9 puanla 146 ülke arasından 124. Sırada yer almıştır.

Tablo 3: 2022 yılı Toplumsal cinsiyet eşitliğinde en fazla artış ve azalış yaşan ülkeler

Ülke	2022 yılı puanı	Değişim
Vanuata	67	+4,5
Kenya	72,9	+3,7
Suudi Arabistan	63,6	+3,3
Cezayir	60,2	-3,0
Malavi	63,2	-3,9
Benin	61,2	-4,1

Kaynak: World Economic Forum, Global Gender Gap Index, 2022

2. Türkiye, İzlanda ve Letonya Karşılaştırması

Toplum içerisinde kadın çalışanların sayısının artırılması ve çalışma hayatına katılmalarını sağlanması amacıyla güçlenmelerini, motive olmalarını ve kişisel gelişimlerini tamamlamaları yönünde teşvik edici olmak kaçınılmazdır. Bu kaçınılmazlık toplumun istikrarlı ve adil bir yapıya bürünmesi ve kalkınma, sürdürülebilirlik gibi stratejik hedeflere ulaşılması yolunda toplumu oluşturan tüm bireylerin katkı sağlaması ve yaşam kalitesinin yükselerek güçlü ekonomilerin inşa edilmesi açısından önemlidir (Göksu ve Baykal, 2020).

Bu amaçtan hareketle hazırlanan Global Gender Gap Report verileri üzerinden ülke bazlı olarak gerçekleştirilen stratejilerin hangi göstergelere etki ettiği incelenmiştir. Genel göstergeler olarak GSYİH, nüfus artış hızı, cinsiyete dayalı ücret farkı, kadınların liderlik rollerine ilerlemesi, emek gücü, işsizlik oranı, kadınların seçme ve seçilme hakkı, adalete erişim, ilgili ülkelerde aile yardımlarına yapılan kamu harcaması oranı, ülke vatandaşlarının mezuniyet durumları, cinsiyete dayalı şiddetin yaygınlığı gibi ekonomik, finansal, siyasal, eğitim ve sağlık gibi temel göstergeler üzerinden analiz edilmiştir (Kırlı, 2019).

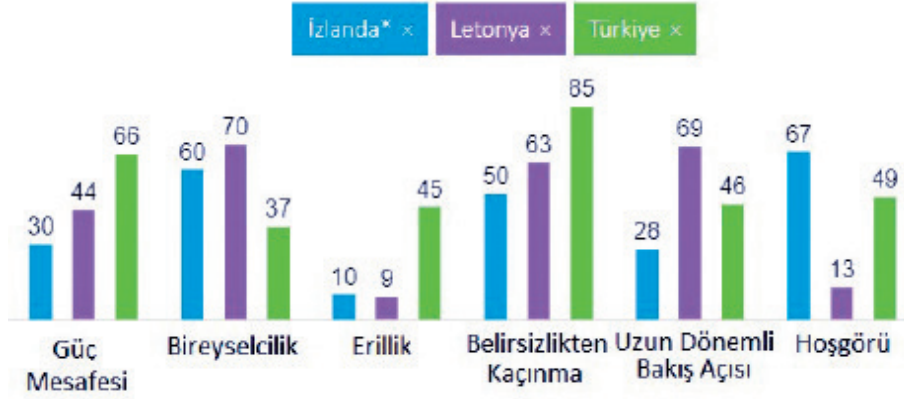
Hazırlanan raporda Türkiye'nin mevcut durumunun incelenmesinin yanı sıra diğer ülkeler ile karşılaştırma yapılmasının mevcut durumu görmekten ziyade hedeflenen politikaların hangi göstergeler üzerinde olması gerekliliği yönünde bilgilendirici olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple raporda en yüksek skora sahip ülke olan İzlanda ile kadın istihdam oranı en yüksek olan Letonya'nın verilerinin Türkiye verileri ile karşılaştırılmasının, politika uygulayıcıların hangi göstergeler üzerinde yoğunlaşması gerektiğini açıklayıcı niteliği sahip olacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğin temelinde politika, ideolojik yapı, ekonomik yapı etkili olmakla birlikte en büyük etki toplumların sahip oldukları kültürel yapılardan kaynaklanmaktadır. Kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyete dayalı sosyal rollerin belirlenmesi kültürel yapıya göre değişiklik göstermektedir (Güzel, 2014). Butler (2008) toplumsal cinsiyeti doğasını sürekli ve düzenli bir biçimde gizleyen bir inşa; kültürel bir kurgu olarak üretme ve sürdürmeye yönelik kolektif bir sözleşme olarak açıklamaktadır.

Bu sebeple toplumsal cinsiyet konusunda araştırma yapılırken ülkelerin kültürel yapılarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu gerekliliği yerine getirmek amacıyla çalışmaya dâhil edilen ülkelerin kültürel yapılarını da ele alınması için Hofstede'in kültürel boyutlar teorisi çerçevesinde konuya yaklaşılmıştır. Hofstede'in kültürel boyutlar teorisi dünyadaki farklı kültürleri analiz etmede bir araç olarak kullanılmaktadır. Hofstede'in sınıflandırmasıyla toplumsal değerler ve normlar tespit edilerek, toplumdaki bireylerin davranışlarında farklılıklar ortaya çıkarılmaktadır. Hofstede tarafından gerçekleştirilen çalışmada kültürler, belirsizlikten kaçınma oranını; bireysel/kolektivist; maskülen/feminen; güç mesafesi; kısa/uzun vadede uyum; serbestliğe karşı sınırlama olarak altı ana başlık altında sınıflandırmıştır (Keskin vd. 2020).

Hofstede'in çalışmasına göre Türkiye, Letonya ve İzlanda'ya ait karşılaştırma sonuçları aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1: Hofstede Kültür Teorisine Göre Türkiye, Letonya ve İzlanda

Kaynak: <https://www.hofstede-insights.com/fi/product/compare-countries/>

Güç mesafesi ast ve üstler arasındaki ayrımın seviyesini göstermektedir. Bu değer ne kadar yüksekse merkezi yapı o kadar fazladır ve katı bir denetim sistemi mevcuttur (Gümüştakin vd., 2007). Bu açıdan bakıldığında güç mesafesi en yüksek ülke Türkiye iken, en düşük ülke İzlanda'dır. Bireysellik boyutu ise toplum açısından önemli olan kişilerin ihtiyaçları mı yoksa toplumsal ihtiyaçlar mı olduğunu göstermektedir (Gümüştakin vd., 2007). Bireysel ihtiyaçlara en fazla değer verilen ülke Letonya iken bireysel ihtiyaçlardan ziyade toplumsal ihtiyaçlara daha fazla değer veren ülke ise Türkiye'dir. Erillik boyutu ise kişiler arası ilişkileri incelemektedir. Dişil özellikteki bir ülkede eşitlik ve dayanışma ön plandadır. İlişkiler nezaket, merhamet ve sevgi çerçevesinde sürdürülmektedir (Şekerli vd., 2011). Bu açıdan bakıldığında ise Türkiye seçili ülkeler arasında en eril ülke iken Letonya ve İzlanda'da bu boyut birbirine yakın ve oldukça düşük seviyededir. Belirsizlikten kaçınma boyutu ise toplumların belirsizlikler karşısında nasıl bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Belirsizlikten kaçınma seviyesi yüksek olan toplumlarda kurallar ve düzenlemeler detaylıdır ve kariyer, iş güvencesi, emeklilik gibi kavramlar önemlidir (Hostede, 2011). Türkiye'de belirsizlikten kaçınma seviyesi en üst seviyedeysen en düşük ülke ise İzlanda'dır. Uzun dönemli bakış açısı

boyutu yüksek olan toplumlar verdikleri yatırım, planlama gibi kararları uzun vadeli olarak planlarken düşük olan toplumlar ise daha kısa vadeli, sonuçlarının daha erken görülebileceği kararlar almaktadırlar (Hostede, 2011). Başka bir açıdan bakıldığında ise Letonya uzun dönemli bakış açısına sahip iken İzlanda kısa dönemli bakış açısına sahip toplum olduğu görülmektedir. Hoşgörü boyutu ise toplum içindeki kişilerin sergiledikleri davranışların serbestliğini ve arzularını yerine getirmede kişilere tanınan özgürlüğü ifade etmektedir (Hostede, 2011). Hoşgörü boyutuna göre davranışlarında en serbest davranan toplum İzlanda iken, davranışlarda toplumsal baskıların en çok hissedildiği toplum ise Letonya'dır.

Tablo 4: Seçili Ülkelerin Ekonomi Profilleri

Göstergeler	Türkiye	İzlanda	Letonya
GSYİH (milyar \$)	719,95	21,72	33,71
Kişi Başına Düşen GSYİH (milyar \$)	28,39	52,38	30,08
Nüfus Artış Hızı %	1,08	1,62	-0,70
Toplam Nüfus (milyon kişi)	84,34	0,37	1,90
Cinsiyete Dayalı Ücret Farkı %	9,98	12,90	27,90
İşsizlik Oranı %	13,99	3,67	7,06
Kadın Mezuniyet Oranı %	39,01	64,44	64,72
Kadınların Seçme ve Seçilme Hakkı (yıl)	1930	1918	1918
Toplam Kadın Başkan Sayısı	1	3	2
Aile Yardımlarına Yapılan Kamu Harcamaları %	0,49	3,27	2,23

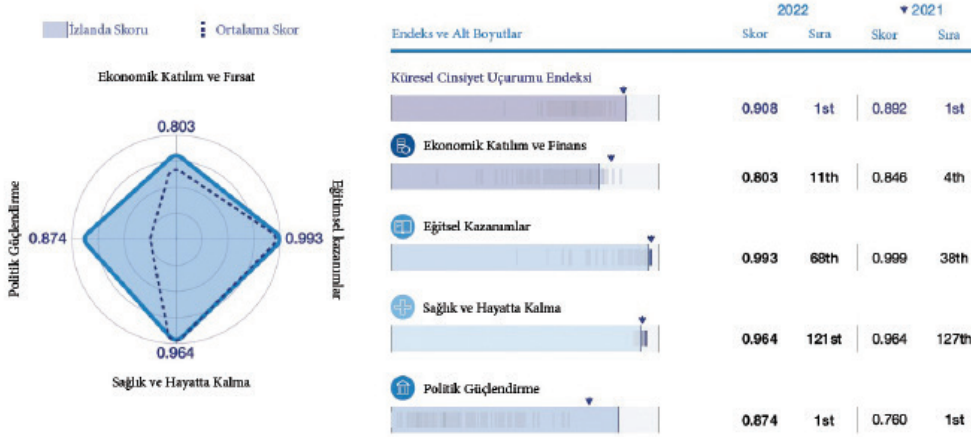
Kaynak: World Economic Forum, Global Gender Gap Index, 2022

Çalışma kapsamında seçilmiş ülkelerin ekonomi profili temel göstergeleri incelendiğinde GSYİH'nin en yüksek olduğu ülke 719,95 milyar USD ile Türkiye olarak gözükmemektedir. Ancak kişi başına düşen GSYİH incelendiğinde İzlanda 52,38 milyar USD, Letonya 30,08 milyar USD ve Türkiye 28,39 milyar USD olarak gözükmemektedir. Nüfus yoğunluğuna göre her ne kadar GSYİH yüksek olarak gözükse de ülkelerin refah seviyelerinin önemli bir ölçütü olan kişi başına düşen GSYİH karşılaştırma yapılan ülkeler arasında en düşük seviyeye sahip olan ülke Türkiye olarak gözükmemektedir.

Ülkelerin nüfusu, nüfus artış hızı ve işsizlik oranlarına bakıldığında ise, yine Türkiye'nin en yüksek nüfusa sahip olduğunu ve en yüksek işsizlik oranına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye 84,34 milyon, İzlanda 370 bin ve Letonya 1,90 milyon nüfusa sahip olmasıyla birlikte Türkiye 1,08'lik nüfus artış hızına sahiptir. İzlanda 1,62 ile en yüksek nüfus artış hızına sahipken Letonya -0,70 nüfus artış hızıyla en düşük ülke olarak karışımıza çıkmaktadır. İşsizlik oranlarına bakıldığında ise 13,99'luk bir oran ile Türkiye en fazla işsizlik oranına sahip ülkedir. Letonya ise 7,06 oranına, İzlanda ise 3,67 işsizlik oranına sahip olarak raporda gösterilmiştir.

Ülkelerin cinsiyete dayalı ücret farklılıklarına bakıldığında ise Türkiye 9,98 ile en düşük orana sahip ülke olarak gözükmektedir. İzlanda 12,90 ve Letonya ise 27,90 ücret farkı oranlarına sahiptir. Cinsiyete dayalı olarak ücret ödeme farkının en az olduğu ülke olarak Türkiye gözükmektedir. Kadınların seçme ve seçilme hakkı İzlanda ve Letonya'da 1918 yılında başlarken Türkiye'de 1930 yılında başlamıştır. Türkiye'de kadın başkan sayısı bugüne kadar yalnızca 1 kişi iken İzlanda'da 3 kişi Letonya'da ise 2 kişi kadın başkan olarak görev yapmıştır. Son olarak kamu harcamaları içerisinde aile yardımlarına yapılan harcamalar incelendiğinde Türkiye 0,49 oranında, İzlanda 3,27 oranında ve Letonya 2,23 oranında kamu harcamaları içerisinde aile yardımı payı ayırdığı gözükmektedir.

Türkiye, İzlanda ve Letonya'nın aile harcamalarına yönelik kamu harcamaları hükümet politikaları ve ekonomik koşullara bağlı olarak farklılık gösterebilir. Türkiye'de ailelere yönelik kamu harcamaları arasında çocuk yardımları, doğum yardımları, kreş ve anaokulu ücretleri gibi destekler yer almaktadır. Ayrıca, sosyal yardım programları da ailelerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmektedir. İzlanda, ailelere yönelik kamu harcamalarında dünya liderlerinden biridir. Bu ülkede, çocuk bakımı, doğum izni, kreşler ve okul öncesi eğitim gibi pek çok hizmet ücretsiz veya düşük ücretli olarak sunulmaktadır. Ayrıca, doğum ve çocuk yardımları gibi nakit destekler de verilmektedir. Letonya'da ise ailelere yönelik kamu harcamaları arasında doğum yardımları, çocuk yardımları, ebeveynlik izni, çocuk bakımı ve kreş hizmetleri gibi destekler yer almaktadır. Bu destekler, ailenin gelirin ve ihtiyaçlarına göre değişebilir.

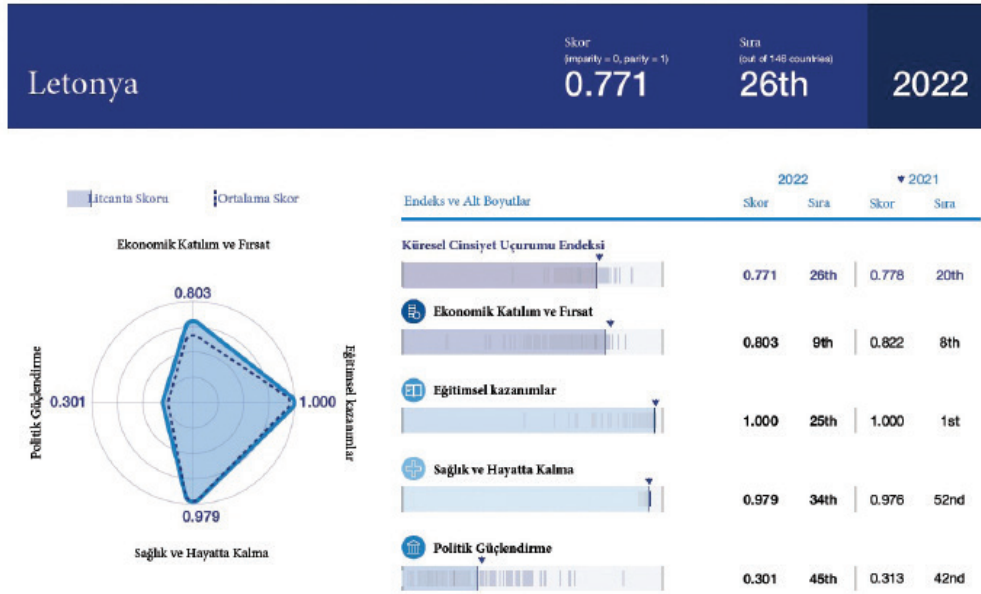

Kaynak: World Economic Forum, Global Gender Gap Index, 2022

İzlanda, Global Gender Gap Report 2022'de cinsiyet eşitliği konusunda dünya lideri ülke olarak birinci sıradadır. Bu, İzlanda'nın Ekonomik katılım ve fırsat eşitliği, Eğitim, Sağlık ve hayatta kalma, Siyasi güç kategorileri olan dört kategoride de en yüksek performans gösteren ilk ülke olmasa da toplamda ülkeler arasında en yüksek puan aldığı anlamına gelmektedir. İzlanda'nın bu yüksek performansı, kadınların ekonomik, siyasi ve sosyal hayatta erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmasa da toplumsal hayatta cinsiyet eşitliğine en yakın ülke olduğunu göstermektedir. İzlanda'nın ekonomik katılım ve fırsat kategorisindeki performansı, kadınların iş gücüne katılımının yüksek olduğunu ve ülkedeki cinsiyet ücret açığının azaldığını göstermektedir. Eğitim kategorisinde, İzlanda'da kadınlar ve erkekler arasında okuma yazma oranları, okula devam oranları ve üniversiteye kayıt oranları açısından neredeyse hiçbir fark yoktur.

Sağlık ve hayatta kalma kategorisinde İzlanda, kadınların sağlık hizmetlerine erişiminde yüksek performans göstermekte ve kadınların ömrü, erkeklerin ömrüyle hemen hemen aynı olarak görülmektedir. Siyasi güç kategorisinde İzlanda, kadınların siyasi kararlarda etkin bir şekilde yer alması ve siyasi liderlik pozisyonlarında yüksek temsil edilmesi nedeniyle yüksek performans göstermektedir. Sonuç olarak, İzlanda, cinsiyet eşitliği

konusunda dünya lideri olmaya devam etmektedir. Bu, İzlanda'nın kadınların ekonomik, siyasi ve sosyal hayatta erkeklerle aynı fırsatlara sahip olduğu anlamına geliyor ve diğer ülkelerin de İzlanda'yı bir örnek alması gerektiğini göz önüne sermektedir. İzlanda'nın 2022 yılı rapor sonuçları 2021 yılı ile karşılaştırıldığında her iki yılda da küresel anlamda liderliğini koruduğu görülmektedir. Politik güçlendirme konusuna her iki yıl içine en yüksek puana sahip olsa da sıralamasını iyileştirdiği (127. Sıradan 121. Sıraya) tek kategori sağlık ve hayatta kalma kategorisidir. Eğitimsel kazanımlar ve ekonomik katılım ve fırsatlar kategorisinde de önceki yıla göre sıralamasının düştüğü görülmektedir.

Kaynak: World Economic Forum, Global Gender Gap Index, 2022

Letonya, 146 ülke arasında toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda 26. sırada yer almaktadır. Letonya'nın en yüksek puan aldığı kategori eğitimsel kazanımlardır. Kadınlar ve erkekler arasındaki okuryazarlık oranı ve okula devam oranı açısından cinsiyet eşitliği oldukça yüksektir. Bununla birlikte, Ekonomik katılım ve fırsat eşitliği kategorisinde Letonya, kadınların iş gücüne katılımı ve cinsiyet ücret açığı açısından düşük bir performans göstermektedir. Siyasi güç kategorisinde Letonya'nın performansı, kadınların siyasi liderlik pozisyonlarında temsili ve siyasi kararlarda yer alma oranı açısından zayıftır.

Sağlık ve hayatta kalma kategorisinde ise Letonya'nın performansı ortalamanın altındadır. Kadınların ömrü, erkeklerin ömründen daha kısa ve kadınlar sağlık hizmetlerine erişimde kısıtlamalarla karşılaşabilmektedir. Bu veriler, Letonya'nın cinsiyet eşitliği konusunda daha fazla ilerlemeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Kadınların ekonomik, siyasi ve sosyal hayatta erkeklerle eşit fırsatlara sahip olması, ülkenin cinsiyet eşitliği konusundaki performansını artırmak için öncelikli hedefler arasında yer almalıdır.

Letonya'nın rapor sonuçları önceki yıl ile karşılaştırıldığında küresel anlamda 2021 yılında 20. Sıradayken 2022 yılına 26. Sıraya gerilemiştir. Eğitimsel kazanımlar kategorisinde 1. Sıradayken 25. Sırada gözükmüş de her iki yılda aldığı puan açısından 1 tam puan almıştır. Ekonomik katılım ve fırsat kategorisi (8. sıradan 9. sıraya) ile politik güçlendirme kategorisinde (42. sıradan 45. sıraya) sıralamada düşüş yaşamıştır. Ancak sağlık ve hayatta kalma kategorisinde 52. Sıradan 34. Sıraya yükselmiştir.

Kaynak: World Economic Forum, Global Gender Gap Index, 2022

Rapor, Türkiye'nin 146 ülke arasında 124. sırada yer aldığını göstermektedir. Ekonomik katılım ve fırsat kategorisine bakıldığında Türkiye'de kadınların işgücüne katılımı ve cinsiyete göre ücret açığı konusunda zayıf performans sergilediği görülmektedir. Türkiye'nin bu kategorideki sıralaması, 2021 yılından bu yana 6 sıra ilerlemiş olsa da göstergeler arasında en zayıf olarak nitelendirilebilecek seviyededir. Eğitim kategorisinde Türkiye, kadınların okuryazarlık oranı ve okula devam oranı açısından ortalamanın üzerinde bir performans göstermektedir. Ancak, kadınların yükseköğrenim seviyesine ulaşma oranı erkeklere kıyasla daha düşük ve cinsiyet eşitliği açısından politikalar üretilmesi gerekliliği bulunmaktadır. Siyasi güç kategorisinde Türkiye, kadınların siyasi liderlik pozisyonlarında temsili ve siyasi kararlarda yer alma oranı açısından da düşük bir performans sergilemektedir. Kadınların meclisteki temsili, diğer birçok ülkeye kıyasla oldukça düşük seviyededir. Sağlık ve hayatta kalma kategorisine bakıldığında ise Türkiye, kadınların ömrü, erkeklerin ömründen daha kısa ve kadınlar sağlık hizmetlerine erişimde kısıtlamalarla karşılaştığı görülmektedir. Özellikle, doğum öncesi ve sonrası sağlık hizmetlerine erişim açısından kadınların yaşadığı zorluklar hala devam etmektedir. Türkiye'nin bu sonuçları, cinsiyet eşitliği konusunda daha fazla çalışmaya ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Kadınların ekonomik, siyasi ve sosyal hayatta erkeklerle eşit fırsatlara sahip olması, Türkiye'nin cinsiyet eşitliği konusundaki performansını artırmak için öncelikli hedefler arasında yer almalıdır. Bu kapsamda, kadınların işgücüne katılımını artırmak, kadınların liderlik pozisyonlarında temsiliyetini güçlendirmek ve kadınların sağlık hizmetlerine erişimini geliştirmek önemli adımlar olabilir.

Türkiye'nin rapor sonuçları önceki yıl ile karşılaştırıldığında ise küresel anlamda ve eğitimsel kazanımlar hariç diğer kategorilerde sıralamasının yükseldiği görülmektedir. Eğitimsel kazanımlar konusunda ise sıralamasında bir değişiklik gözlenmemiştir. Küresel anlamda ülke sıralaması 133. sıradan 124. sıraya yükselirken; politik güçlendirme kategorisinde 114. sıradan 112. sıraya; sağlık ve hayatta kalma kategorisinde 105. sıradan 99. sıraya; ekonomik katılım ve fırsat kategorisinde ise 140. sıradan 124. sıraya yükseldiği görülmektedir.

Sonuç

Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu, Dünya Ekonomik Forumu (WEF) tarafından çeşitli ülkeler arasında cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ölçerek yıllık olarak hazırlanan bir rapordur. Rapor, ülkeleri toplumsal cinsiyet eşitliğinin ekonomik katılım ve fırsat, eğitimsel katılım, sağlık ve hayatta kalma ve politik güçlendirme olmak üzere dört temel alanına göre sıralamaktadır. 2022 yılı Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu'nu kullanarak Türkiye, İzlanda ve Letonya'yı karşılaştırdığımızda, bu üç ülke arasında cinsiyet eşitliği açısından en üst sırada İzlanda'nın yer aldığını, ardından Letonya ve sonrasında ise Türkiye'nin geldiğini görülmektedir.

Rapora göre İzlanda 1,00 puan üzerinden 0,908 puanla cinsiyet eşitliğinde dünyada birinci sırada yer almaktadır. İzlanda, cinsiyet farkının %90,8'ini kapattığı ve raporda ölçülen dört temel alanın hepsinde birinci olmasa da üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Letonya, 1,00 puan üzerinden 0,771 puanla dünyada 26. sırada yer almaktadır. Letonya, cinsiyet farkının %77'sini kapatmıştır ve ekonomik katılım ve fırsat kategorisinde üst sıralarda yer almaktadır. Türkiye 1,00 üzerinden 0,639 puanla dünyada 124. sırada yer almaktadır. Türkiye, cinsiyet farkının %63,9'unu kapatsa da ve raporda ölçülen dört temel alanın hepsinde hem İzlanda hem de Letonya'nın altında yer almakta ve 146 ülke arasından alt sıralarda yer almaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde önemli yeri olan kültür boyutunu da çalışmaya dahil etmek amacıyla Hofstede kültür teorisi açısından da seçili ülkeler karşılaştırılmıştır. Hofstede kültürel boyutları, bu üç ülke arasındaki önemli farklılıkları vurgulamaktadır; Türkiye daha hiyerarşik, kolektivist ve eril iken, İzlanda daha eşitlikçi, bireyci ve dişildir. Letonya ortada bir yerde bulunmaktadır. Bu kültürel farklılıklar, her ülkede toplumsal cinsiyet normlarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik tutumların şekillenmesinde rol oynamaktadır. Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporunda üst sıralarda yer alan ülkelere bakıldığında güç mesafesinin az, bireyselciliğin yüksek, erilliğin düşük, belirsizlikten kaçınmanın düşük, hoşgörünün ise yüksek olduğu görülmüştür. Uzun dönemli bakış açısı ise rapordaki sıralama ile gözle görülür bir ilişki tespit edilmemiştir.

Toplumsal Cinsiyet eşitsizliğini iyileştirmek için Türkiye, İzlanda ve Letonya, Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu ve Hofstede kültürel boyutlarının bulgularına dayalı olarak çeşitli eylemlerde bulunmaları

gerekmektedir. Her ne kadar ülke bazlı önerilerde bulunulmaya çalışılsa da toplumsal cinsiyet eşitliğini arttırmak için verilen öneriler her ülkede uygulanması gerekmektedir. Öneriler çalışma kapsamına seçilen ülkelerin Küresel Cinsiyet Uçurumu Raporu sonuçlarından yola çıkarak geliştirilmiştir.

İzlanda babalık iznini ve esnek çalışma düzenlemelerini teşvik ederek erkeklerin bakım sorumluluklarına daha fazla katılımını teşvik etmesi gerekmektedir. Eşit işe eşit ücreti teşvik ederek ve cinsiyet dengeli liderliğe sahip şirketler için teşvikler sağlayarak cinsiyetler arası ücret farkını azaltmalıdır. İzlanda'nın rapor sonuçlarına bakıldığında odaklanması gereken temel konunun sağlık ve hayatta kalma boyutu olduğu görülmektedir. Bu açıdan kadınların sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak ve cinsel sağlık konusunda daha fazla farkındalık yaratmak için politikalar uygulayarak, kadınların sağlıklı bir yaşam sürdürmelerine ve toplumda cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmalarına yardımcı olunabilir. Toplumda sağlık konusunda daha fazla farkındalık yaratmak için kampanyalar düzenlenebilir. Sağlık konusunda farkındalık yaratmak, insanların sağlıklı bir yaşam sürdürmelerine ve toplumda sağlık konusunda daha fazla farkındalık oluşmasına yardımcı olabilir. Kadınların sağlık hizmetlerine erişimini arttıracak politikalar geliştirilebilir. İzlanda, kadınların sağlık hizmetlerine erişim konusunda genellikle iyi bir performans sergilemektedir. Ancak, kadınların bazı özel ihtiyaçlarına yönelik hizmetlerin sunulmasında eksiklikler olabilir. Bu nedenle, kadınların cinsel sağlık hizmetlerine, doğum öncesi ve sonrası bakım hizmetlerine, jinekolojik hizmetlere daha kolay ve erişilebilir bir şekilde ulaşmaları için çalışmalar yapılabilir. Cinsiyete dayalı şiddet, kadınların ve kız çocuklarının sağlık durumunu olumsuz etkileyebilir. İzlanda, cinsiyete dayalı şiddetle mücadele ederek kadınların sağlık durumunu iyileştirebilir. Kadınların hayatlarının farklı dönemlerinde sağlık sorunlarıyla karşılaşmaları muhtemeldir. İzlanda, kadınların doğurganlık dönemi, menopoz ve osteoporoz gibi durumlarda sağlıklı kalmaları için özel programlar ve hizmetler sunabilir. İzlanda, sağlık sektöründe kadınların yönetim pozisyonlarında temsilini artırarak, kadınların sağlık hizmetlerinin planlaması ve uygulanmasına katılımlarını teşvik edebilir. Bu, sağlık politikalarının ve uygulamalarının cinsiyet perspektifinden ele alınmasını sağlayarak, sağlık hizmetlerinin kadınların özel ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmasına katkıda bulunabilir.

Letonya'da kadınların liderliğini teşvik etmek için daha fazla mentorluk ve liderlik eğitimi sağlanmalıdır. Kadınların girişimcilik faaliyetlerini teşvik etmek için destekleyici politikalar uygulayarak kadın girişimcilerin iş kurmalarına ve büyümelerine destek sağlanabilir. Ayrıca iş dünyasında kadınların çalışma saatlerini esnek hale getirerek, çocuk bakımı veya diğer aile sorumlulukları nedeniyle işlerini bırakmak zorunda kalmadan çalışmaları sağlanabilir. Bu, kadınların iş gücünde daha uzun süre kalmasına ve kariyerlerinde daha ileri gitmelerine yardımcı olacaktır. Letonya'da, kadınların siyasi temsiliyeti diğer kategoriler arasında en düşük olan kategoridir. Kadınların politikada daha fazla temsil edilmeleri için, partilerin kadınların adaylıklarını desteklemeleri ve seçimlere katılmalarını teşvik etmeleri önemlidir. Siyasi partiler, kadınların temsilini artırmak için pozitif ayrımcılık politikaları uygulayabilirler. Örneğin, parti listelerinde kadınların yer alması için kotalar belirlenebilir. Medya, kadınların siyasi hayatta daha fazla temsil edilmelerini sağlamak için önemli bir rol oynayabilir. Medya, kadınların siyasi hayatta yer almasını teşvik eden haberler ve makaleler yayınlatabilir ve kadınların siyasi deneyimlerini paylaşmalarını sağlayacak platformlar oluşturabilir.

Türkiye'de ise iş-yaşam dengesini destekleyen ve kadınların işgücüne katılımını arttıran politikalar uygulayarak kadınların iş gücünde daha fazla yer alması ve ekonomik özgürlüklerinin artması sağlanmalıdır. Ayrıca kadınların ev işlerine ve çocuk bakımına daha az yüklenmeleri için iş-yaşam dengesini sağlamak amacıyla politikalar belirleyerek, kadınların iş hayatında daha başarılı olmalarına ve aile sorumluluklarını da yerine getirebilmelerine yardımcı olabilir. Eşit işe eşit ücreti teşvik ederek ve cinsiyet dengeli liderliğe sahip şirketler için teşvikler sağlayarak cinsiyetler arası ücret farkını ortadan kaldırması gerekmektedir. Şiddeti önlemek ve kadın haklarını korumak için yasal ve sosyal önlemler alarak kadına yönelik şiddeti düşürmeye yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Kadınların siyasi katılımını teşvik etmek için kadınların siyasi partilerde ve kamu görevlerinde daha fazla yer almasını teşvik eden politikalar uygulayarak, kadınların siyasi kararlarda daha fazla temsil edilmesine yardımcı olabilir. Politikada kota uygulamalarıyla siyaset ve liderlik pozisyonlarındaki kadınlara eğitim ve destek sağlayarak kadınların liderliğini ve siyasi temsilini arttırabilir. Kadınların işyerinde ve toplum içinde eşit temsiliyetini teşvik edici politikalar uygulayarak kadınların yönetici pozisyonlara yükselmesi kolaylaştırılabilir. Kadınların eğitime yatırım yapmak ve cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadele etmek için

okullarda eğitim kampanyaları düzenlemekte eğitim konusunda yapılması gerekenler arasındadır. Bu sayede toplumda cinsiyet eşitliği bilincini artırabilir. Toplumda cinsiyet eşitliği farkındalığını artırmak için cinsiyet eşitliği eğitimleri düzenlemek ve medyada cinsiyetçi stereotipleri azaltmak gerekmektedir. Bu, insanların cinsiyet eşitliği konusunda daha farkındalık kazanmasına ve cinsiyetçi davranışları azaltmalarına yardımcı olacaktır. Kadınların sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak ve kadınların sağlık sorunlarına daha fazla odaklanmak için uygun politikalar belirleyerek, kadınların sağlık durumunu iyileştirebilir ve toplumda cinsiyet eşitliğine katkıda bulunabilir. Kadınlara yönelik ayrımcılığa karşı mücadele eden sivil toplum örgütlerine destek sağlamak ve kadınların seslerini duyurabilmeleri için platformlar yaratmak gerekmektedir.

Genel olarak, bu ülkeler, Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporunda belirlenen boşlukları ele alarak ve cinsiyet eşitliğini destekleyen, cinsiyet çeşitliliği ve kapsayıcılığı gibi kültürel değerleri teşvik ederek cinsiyet eşitliğini geliştirmeye yönelik çalışabilirler. Bu çabalar, herkes için daha eşit ve kapsayıcı toplumlar yaratılmasına yardımcı olabilir.

Kaynakça

Ayabakan, B.Ç. (2022). OECD ülkelerinin küresel cinsiyet uçurumu endeksi verilerinin kümeleme analizi ile değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 6(2), 40-58.

Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası*. İstanbul: Metis Yayınları.

Göksu, E., & Baykal, G. (2021). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlık üzerine etkileri: Türkiye örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 24(3), 370-387.

Gümüştekin, G. E., & Emet, C. (2007). Güçlendirme algılarındaki değişimin örgütsel kültür ve bağlılık üzerinde etkileşimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 93-105.

Güneş, A. (2020). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın istihdamı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(45), 255-264.

Güzel, E. (2014). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve medyanın rolü. *Global Media Journal: TR Edition*, 4(8), 1-16.

Hausmann, R., Tyson, L. D., & Saadia, Z. (2009). *Global gender report 2009*. Geneva: World Economic Forum.

Haynes, S. (2021). The Global Gender Gap Will Take an Extra 36 Years to Close After the COVID-19 Pandemic. *Time*. <https://time.com/5951101/globalgender-gap-135-years/>, ET: 05.04.2023

Hofstede, G. (2011). *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context*. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).

Hofstede Insights. (n.d.). Compare countries, from <https://www.hofstede-insights.com/fi/product/compare-countries/>, ET: 12.04.2023

Kaya, Ç. N. (2013). Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Eğitim. http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEPI/files/img/toplum_cinsiyet_ve_egitim.pdf, ET: 02.04.2023

Keskin, D. A., Tutar, S., & Yazgan, K. F. (2020). Şeffaflık Raporlarının Hofstede-Gray Modeliyle Muhasebe Kültürü Açısından Karşılaştırılması: Türkiye, Nijerya, Letonya Ve İngiltere Örneği. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Special Issue of MODAV's 16. International Conference on Accounting, 195-213.

Kırlı, G. (2019). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Türkiye’de Kadın ve Siyaset. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 84, 91-102.

Klasen, S., & Wink, C. (2003). “Missing Women”: Revisiting the Debate. Feminist Economics, 9(2-3), 263-299.

Lopez-Claros, A., & Zahidi, S. (2005). Women’s Empowerment: Measuring the Global Gender Gap. Global Competitiveness Report 2005-2006, World Economic Forum. https://www.researchgate.net/publication/27695707_Women’s_Empowerment_Measuring_the_Global_Gender_Gap_, ET: 05.04.2023

OECD. (2018). Bridging The Digital Gender Divide Include, Upskill, Innovate.

Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 33, 93–112.

Özcan, B. (2021). Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları: Geçmişten Günümüze Bir Değerlendirme. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 37(2), 215-232.

Şekerli, N., Sezgin, F., & İnan, İ. (2011). The Effects of Gender Inequality on Economic Growth: A Cross-Country Study. The Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences, 16(2), 87-100.

Toplumsal cinsiyet eşitliği. (2021). İnsan Hakları Sözlüğü. <https://www.insanhaklarisozlugu.org/terim/toplumsal-cinsiyet-esitligi/>, ET: 02.04.2023

UIS. (2020). Total net enrolment rate. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Retrieved from <http://uis.unesco.org/en/glossary-term/total-net-enrolment-rate>, ET: 04.04.2023

UNDP. (2002). Human Development Report 2002: Deepening Democracy in a Fragmented World. <http://www.hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2002>, ET: 04.04.2023

WEF. (2022). Global Gender Gap Report 2022. Benchmarking Gender Gaps: Findings from the Global Gender Gap Index.

World Economic Forum. (2009). The Global Gender Gap Report 2009. Archived from the original on April 5, 2013. Retrieved from https://web.archive.org/web/20130405044225/http://www3.weforum.org/docs/WEFGenderGap_Report_2009.pdf, ET: 05.04.2023